

Sommerfugler

i magen

TEMAPLAN FOR OVERGANGER
BARNAS RETT BARNEHAGE

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	s. 2
2. De ulike overgangene i barnehagen	s. 3
2.1. Overgang fra hjem til barnehage: <i>Ut i den store, men allikevel lille verden</i>	s. 3
2.2. Overganger fra/til annen barnehage: <i>På gjensyn, og velkommen!</i>	s. 10
2.3. Overganger innad i barnehagen	s. 12
Fra småbarn til storbarn: <i>Det nye storbarnslivet på Rødhette og Tyrihans</i>	s. 12
Fra storbarn til Maurtua: <i>Endelig røver og eldst i barnehagen!</i>	s. 14
2.4. Fra barnehage til skole/sfo: <i>Klar, ferdig, gå!</i>	s. 15
3. Kvalitetsutvikling i overgangsarbeidet	s. 18
4. Utfordrende tilvenninger og overganger	s. 20
5. Faglige perspektiver	s. 22
6. Litteraturliste og anbefalt litteratur	s. 29

Vedlegg:

Vedlegg 1: Agenda foreldremøte for nye barn/foreldre.

Vedlegg 2: Agenda foreldremøte/foreldrekaffe for overgang til storbarnsavdelingene.

Vedlegg 3: Agenda foreldremøte for overgang til Maurtua.

Vedlegg 4: Velkomstskriv for overgang til storbarnsavdelingene.

Vedlegg 5: Velkomstskriv for overgang til skolestarter-avdeling.

Vedlegg 6: Skjema for oppstart i barnehagen.

Vedlegg 7: Skjema for overgang mellom avdelinger og ved overgang til annen barnehage.

Vedlegg 8: Skjema for overgang barnehage-skole.

1. INNLEDNING

Mauren

Liten?

Jeg?

Langtifra.

Jeg er akkurat stor nok.

Fyller meg selv helt

på langs og på tvers

fra øverst til nederst.

Er du større enn deg selv kanskje?

I løpet av de første årene i et barns liv, står barnet ovenfor flere overganger som har betydning for dets trivsel og utvikling. En overgang kan defineres som «barnets bevegelse fra et miljø til et annet, som representerer et brudd og en prosess» (Nordkyn et al., 2020, s. 6). En overgang er en periode som omhandler at barnet skal finne seg til rette, bli kjent og få tilhørighet på nytt sted (Brooker, 2008). I dette temaheftet tar vi for oss de ulike overgangene i barnehagen.

Fra den første dagen i barnehagen til den første dagen barnet begynner på skolen, ønsker vi at barn og foreldre skal oppleve en rød tråd gjennom barnehageløpet, der overgangene barnet står ovenfor er en del av dette. Barnehagen skal skape en sammenhengende opplevelse for barna, der de føler seg trygge og støttet i hvert steg av reisen gjennom barnehagen. Det er mange faktorer som spiller inn for at overgangene skal fungere godt. Vi ønsker med dette temaheftet å gi både praktiske tips, rutinebeskrivelser og en faglig innsikt i overgangsarbeidet vårt, slik at temaheftet kan fungere som et verktøy både for ansatte, foreldre og andre samarbeidspartnere. Målet med temaheftet er overordnet å sørge for gode overganger i barnehagen.

«Alle overganger er krevende, fordi det innebærer å gjøre seg kjent i et nytt miljø, innta en ny rolle og etablere nye relasjoner. Men overganger representerer også nye muligheter for vekst og utvikling» (Drugli, 2023).

Mål for overganger i Barnas Rett barnehage:

- Barn og foreldre skal oppleve trygghet og forutsigbarhet.
- Barnehagen og foreldrene skal sørge for god informasjonsflyt i overgangene.
- Barn og foreldre skal oppleve å bli sett, hørt og føle seg ivaretatt i prosessen.

Sommerfugler i magen? Det går bra!

2. DE ULIKE OVERGANGENE I BARNEHAGEN

2.1. OVERGANG FRA HJEM TIL BARNEHAGE

Ut i den store, men allikevel lille verden.

Rammeplanen sier at:

«Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Å begynne i barnehagen er den første viktige overgangen for barnet. For at denne overgangen skal bli god, har både personale i barnehagen og foreldre et ansvar for å kvalitetssikre tilvenningsprosessen, og dette betinger ett tett foreldresamarbeid i tilvenningsperioden (Drugli, 2017, s. 126). Alle barn trenger tid til å venne seg til å være ny i barnehagen. Barna kommer til en ukjent plass med ukjente barn og voksne, og med nye rutiner. Barn er forskjellige, og vil ha forskjellige behov i den første tiden i barnehagen. De vil bruke ulik tid på å bli trygge i barnehagen, avhengig av alder, erfaringer og personlighet. De fleste som begynner i barnehagen, er rundt 1 år gamle, og har verken verbalt språk til å uttrykke sine ønsker og behov, eller språkforståelse til å kunne forberedes verbalt. De må derfor få tid til å venne seg til ny hverdag, til å erfare at barnehagen er en fin plass å være, og forståelse for at overgangen kan være krevende (Drugli, 2017, s. 126). I denne prosessen er det avgjørende at personalet støtter barnets atskillellesprosess fra foreldrene, og skaper trygghet for barnet.

Nøkkelord i tilvenningsperioden er trygghet, forutsigbarhet og stabilitet. Personalet investerer alt de kan av tid og energi for å bli kjent med det nye barnet mens foreldrene er til stede. Jo tryggere barnet er på barnehagepersonalet, jo lettere vil det være for barnet å takle å være i barnehagen uten foreldrene. Barnet må ha godtatt den voksne som en omsorgsperson for å la seg trøste, støtte og regulere (Drugli, 2017, s. 127). For barnet er det viktig at det får en gradvis tilvenning av barnehagedagen. Det er viktig å la barnet få oppleve gjentakelse og forutsigbarhet, da dette skaper en følelse av trygghet og mestring. Hvor lang tid barnet trenger før det blir trygt, varierer fra barn til barn. Noen bruker lang tid, mens andre trenger kortere tid. Barnets alder,

tilknytning til foreldrene, og barnets ønske om kontakt, er viktige momenter å ta hensyn til når man skal bygge dagene rundt barnet. Foreldrene må være med å styre prosessen, få god informasjon og få mulighet til å stille spørsmål. Informasjon og innspill om barnet er avgjørende for å få til en best mulig tilvenningstid for barnet.

Rutinebeskrivelse for oppstart i barnehagen:

Rutine	Tidsrom	Ansvar
Inntak av nye barn.	Fra 1. mars til inntaket er ferdig.	Styrer og styrerassistent.
Velkomstbrev til nye barn.	Mai.	Styrer/styrerassistent og pedledere.
Foreldremøte for nye foreldre.	Juni.	Styrer, styrerassistent og pedagogiske ledere som får nye barn til sin avdeling.
Lage plan for oppstart og tilvenning.	Juni.	Pedagogiske ledere på avdelinger som får nye barn.
Tilvenningsdager på ny avdeling.	Fra august.	Pedagoger på avdelingene.
«Bli kjent-samtaler» med foreldre i oppstartsdagene (vedlegg nr. 7).	I tilvenningsperioden.	Pedagogisk leder/barnehagelærer.

Kvalitetsindikatorer for tilvenningsperioden:

- Både barn og foreldre skal føle seg velkommen til barnehagen. Barnehagestart skal være en positiv dag for alle parter.
- Avdelingen skal være tilrettelagt og klar til å ta imot barnet, med egen garderobeplass, soveplass osv. Dette skaper trygghet for både barn og foreldre.
- Personalet tilnærmer seg barnet i barnets tempo, og oppholder seg nær barnet så mye som mulig. Personalet etablerer samspill der barnet viser interesse for det, og bruker barnets navn bevisst for å skape trygghet i tilknytningen.
- Personalet etablerer en god samarbeidsrelasjon med foreldrene. Dette gir trygghet både for barnet ("mamma og pappa overlater ikke meg til en vilt fremmed"), og for foreldrene.
- Ut fra hva barnet er klar for, etableres lek og aktiviteter sammen med andre barn på avdelingen. Barnegruppa deles i smågrupper for å skjerme og bli kjent i roligere omgivelser. Har barnet behov for det, tilrettelegges det for at barnet kun er sammen med en fra personalet.
- Fast dagsrytme med gode rutiner og overganger, som hjelper barnet med å orientere seg og skape trygghet.
- Barnet blir møtt ut fra sine behov og signaler, med barnets beste i fokus.

Tilvenningsdagene:

Pedagogene lager en plan for tilvenningsdagene sammen med foreldrene, hvor foreldrenes tanker, ønsker og behov forenes sammen med barnehagens erfaring og

anbefalinger, og aller viktigst, hvordan barnet reagerer på tilvenningsprosessen. Som et minimum skal det settes av 3 dager der foreldrene følger og deltar sammen med barnet i barnehagen, men det er viktig at foreldrene vet at det kan ta lengre tid før barnet har funnet seg til rette i barnehagen. En indikator på at barnet begynner å slå seg til ro i barnehagen, er at det har etablert en begynnende tilknytning til minimum en av de ansatte. Dette kan kjennetegnes ved at barnet søker blikket eller fanget til den voksne, og at barnet lar seg trøste hvis det er behov for det. Se teorikapittelet «Faglige perspektiver» s. 23 om tilknytning for mer om dette. Barnehagen benytter ikke primærkontakt, men velger en fleksibel tilnærming til dette, der barnet «velger» sin primærkontakt selv. Det vil si at barnet i størst mulig grad får trøst og nærhet av den i personalet som barnet viser tettest tilknytning til.

Personalet bruker de første dagene til å bli kjent med barnet og foreldre, slik at de har den informasjonen som trengs for å være godt rustet til å overta ansvaret for barnet. Alle opplysninger som er relevante å vite om barnet, noteres i eget skjema (vedlegg nr. 6). Dette oppbevares tilgjengelig for alle ansatte på avdelingen. Noen av temaene som avklares i oppstarten:

- Hvordan går tilvenningen, og hva er planen videre?
- Barnets personlighet og reaksjonsmønster.
- Barnets vaner og rutiner (eks. søvn, mat).
- Hva liker barnet å gjøre – ikke gjøre.
- Er det spesielle hendelser i barnets liv som barnehagen bør vite om?
- Familiesituasjon.
- Evt. motoriske, språklige eller sosiale utfordringer.
- Forventninger fra foreldre til barnehagen.
- Forventninger fra barnehagen til foreldrene.
- Rutiner på avdelingen.

Barnehagen tenker alltid barnets beste, og kommuniserer dette til foreldrene. Det kan være at foreldre og personale ser ulikt på hva som er barnets beste, og det er viktig at det tilrettelegges for en åpen og konstruktiv dialog.

Noen barn vil trenge lengre tid før de kan være alene, og alle barn trenger kortere dager i de første dagene/ukene. For at barnet skal få en mest mulig positiv opplevelse av barnehagen, er det fornuftig at det blir hentet mens det fremdeles er tilfreds og

fornøyd. Sene ettermiddager er erfaringsvis veldig belastende for de aller minste i oppstartsuken, om mulig bør foreldrene derfor hente rundt 15.

Dette skjer de første dagene:

- Dag 1: Foreldrene er til stede sammen med barnet i barnehagen i ca 2 timer. Barnehagen tilrettelegger for at barnet er sammen med deler av barnegruppa og personalgruppa. Tiden brukes til å bli kjent på avdelingen, på uteområdet, og til lek og samvær. Oppmøtetid justeres utfra barnets søvnrytme. Sover barnet 1 gang om dagen, er oppholdstid denne dagen ca 9-11.
- Dag 2: Foreldrene er til stede med barnet i barnehagen i ca 3 timer, det vil si at denne dagen deltar barnet i måltid sammen med noen av de andre barna, i tillegg til lek og samvær. Hvis foreldrene mener at barnet virker klar for det, kan foreldrene forlate avdelingen for en kort periode etter avtale med personalet, for så å komme tilbake etter en stund og hente barnet. Ser man at barnet er utrygt og ikke har knyttet seg noe til personalet, bør det utsettes at barnet er i barnehagen alene.
- Dag 3: Denne dagen legges opp etter hvor godt tilvent barnet er etter de 2 første dagene. Hvis barnet har slått seg til ro og fått en begynnende tilknytning til personalet, kan barnet være en liten stund i barnehagen alene. Dagen planlegges etter avtale mellom personalet og foreldrene. Foreldrene blir ringt når barnet våkner etter eventuell soving, eller når barnet har lekt en stund på avdelingen. Ser man at barnet fremdeles er utrygt og ikke har knyttet seg noe til personalet, bør det utsettes at barnet er i barnehagen alene hvis foreldrene har mulighet til det.
- Dag 4 og utover: Etter tilpasning til barnet og avtale med personalet. Personalet veileder foreldrene til hva de tenker er best for barnet, og foreldrenes syn blir i tillegg tillagt stor vekt.

Barnet i tilvenningsperioden

De første ukene er det naturlig at barnet gråter når foreldrene forlater det, og når foreldrene kommer for å hente. Dette er normale tilknytningsreaksjoner for barn i separasjon fra foreldrene. Gråt er barnets språk for å vise følelser, og glede for å se mamma og pappa i henting kan også uttrykkes i gråt. I slike situasjoner er det viktig at foreldrene er trygge og rolige, og tilgjengelige for barnet i avskjeden eller gjensynet. Å tone seg inn, og sette ord på det man tenker at barnet uttrykker gjennom gråten, er beroligende for barnet.

Det skaper trygghet om barnet får ha med seg et kosedyr, en smokk, eller en annen

kjent gjenstand hjemmefra. Dette skaper bro mellom hjemmet og barnehagen i den første tida for barnet. Om ikke barnet er avhengig av et kosedyr hjemme, kan det være fint å ha med dette i oppstarten allikevel hvis det skaper trygghet for barnet. Noen barn kan reagere på ny sovevogn i barnehagen. Da kan det vært fint å bruke hjemmevogna i en overgangsperiode.

Det vil kanskje merkes at barnet forandrer seg noe i tilvenningsperioden. Mange barn tar ut reaksjonene overfor foreldrene, og ikke i barnehagen. Mange blir mer slitne, nattesøvnen kan bli dårligere, rutinene hopper ut av system, barnet kan være mer klengete og survete, separasjonsangsten til foreldrene kan øke, barnet kan ha dårlig matlyst eller unormalt stor matlyst, og ha mindre lyst til å leke og aktivisere seg. Dette er helt normalt, og er en naturlig reaksjon på den store omveltningen som skjer i barnets liv. Det er viktig at foreldrene tilrettelegger så godt det lar seg gjøre for barnet hjemme i denne perioden. Fasen vil gå over etter hvert. Barnet bør oppleve færrest mulig endringer ellers under tilvenningsperioden, for eksempel ammeslutt, eller å starte med å sove på eget rom, eller i ny seng. Dette bør vente til barnet er trygt i barnehagen. I tilvenningsperioden er det viktig at barnet får muligheten til å finne ro, trygghet og nærhet hos foreldrene. Rolige morgener og rolige ettermiddager er derfor en god investering i barnets overskudd, og viktig for barnets trygghet. Hvis foreldrene opplever at barnet endrer seg veldig hjemme, er det viktig å kommunisere dette til barnehagen, da dette kan være tydelige indikatorer på barnets tilvenningsprosess. Kanskje trenger disse barna mer støtte og nærhet i barnehagen, selv om de ikke gir tydelig uttrykk for det.

Noen barn viser ingen eller få tegn til utrygghet i tilvenningsperioden, og man kan raskt konkludere med at dette gikk uproblematisk. Ofte får disse barna en forsinket tilknytningsreaksjon. Plutselig kan det bli leit når foreldrene drar fra barnehagen, og det kan vise utrygghet til ting som før har virket trygt. Dette er en helt vanlig reaksjon, men det kan oppleves vanskelig for foreldrene, og kan tolkes som at barnet ikke har det bra i barnehagen. Det er viktig at foreldrene og personalet har en god dialog rundt dette, og at leveringsrutinene som er innarbeidet i tilvenningsperioden følges, slik at barnet fremdeles opplever forutsigbarhet og trygghet. Foreldrene må opptre trygt og rolig da barnet får disse reaksjonene.

Foreldresamarbeid i tilvenningsperioden

Det er mange foreldre som opplever tilvenningsperioden som en følelsesmessig tøff periode. Når barnet gråter i avskjeden er det naturlig at man syns dette er vanskelig som forelder, og man kan bli i tvil om det er riktig å overlate barnet til barnehagen. Kanskje kjenner man ikke personalet så godt ennå, og man kjenner at mors- og farsinstinkt protesterer på å forlate barnet sitt. Det er viktig at foreldrene har en god dialog med personalet om dette, og at man som forelder ikke må være redd for å være ærlig om sine følelser og uro.

Personalet prioriterer høyt å ringe eller sende sms og fortelle hvordan barnet har det i barnehagen, og foreldrene oppfordres til å gjøre det samme hvis de har behov for det. Selv om avskjeden er opprivende med store følelsesuttrykk fra barnet, kan allikevel barnet falle raskt til ro i barnehagen fordi det finner trygghet og trøst hos ansatte det har knyttet seg til. Det kan man erfare hjemme også for de barna som lever med flere omsorgspersoner rundt seg; barnet har alltid en person på toppen av sitt tilknytningshierarki, men forsvinner denne, søker barnet til en annen trygg person rundt seg.

Barnehagens forventninger til foreldrene i tilvenning:

- Vær sammen med barnet og personalet i lek, for å være en trygg base for barnet.
- Ha felles fokus med personalet slik at gode relasjoner kan bygges mellom barnet og personalet.
- Si alltid "hadet" til barnet før du går, ikke forsøk å snike deg ut. Det er viktig å ta skikkelig avskjed med barnet i barnehagen, slik at dette blir en forutsigbar rutine. Si klart ifra at du skal gå, og ikke hal ut tiden når du har sagt det. Usikkerhet smitter, og hvis barnet merker at du er i tvil om du gjør det riktige, kan dette føre til at tilvenningsprosessen tar lengre tid.
- Godta at barnet gråter. Vær rolig, bekreft barnets følelser uten å vise ditt eget ubehag over at barnet ditt reagerer på avskjeden.
- Fortell alltid barnet hva som skjer. Kommer du til å bli borte til etter lunsj, gjør en avtale om det, og hold den hvis barnet er så modent at det forstår omfanget av en slik avtale.
- Spør om det du lurer på, men vis forståelse for at det er mange andre barn og foreldre som også har krav på personalets tid.
- Beregn god tid på morgenen slik at avskjeden blir mest mulig stressfri. Det er ofte fint for de små å starte ved frokostbordet, så sørg for at dere kommer mens vi fremdeles serverer frokost. Da får barnet en rolig start på dagen. Beregn også god tid i henting, slik at personalet får god tid til å snakke med dere om hvordan dagen har gått. La mobilen ligge, slik at dere kan vie all oppmerksomhet til barnet og personalet.
- Kommuniser relevant informasjon til barnehagen om hvordan barnet har det hjemme i tilvenningsperioden.

Foreldrene kan forvente dette av barnehagen i tilvenning:

- Vi hjelper barnet i avskjeden ved å markere tydelig at dette skjer. Vi sørger for at barnet får vinke, og kan fortelle at når barnet har spist frokost, sovet og lekt, kommer mamma/pappa og henter det. Vi unngår å si «mamma/pappa kommer snart», vi knytter forklaringen til rutinene. Dette gjentar vi om og om igjen da barnet har behov for bekreftelse og trøst.
- Når barnet er lei seg for at dere foreldrene går, avleder vi ikke. Vi bekrefter barnets følelser for å vise at det er greit å være lei seg. Barnet får trøst ved å være nær en voksen den er mest trygg på, og ved å bruke eventuelle overgangsobjekter som smokk og kosedyr.

- Vi er til stede for barna, både fysisk og mentalt. Pedagogiske opplegg venter til barna og avdelingen er klare for dette. Vi tilrettelegger dagsrytme og rutiner for enkeltbarnet så godt det lar seg gjøre, slik at barnets behov blir tilfredsstilt på best mulig måte.
- Vi sørger for å informere dere foreldre om alt som har betydning for tilvenningsperioden, og tar ansvaret for et godt, tillitsfullt og profesjonelt foreldresamarbeid. Alle ansatte på avdelingen skal kjenne de nye barna og foreldrene like godt etter endt tilvenningsperiode.

2.2. OVERGANG FRA/TIL ANNEN BARNEHAGE

På gjensyn, og velkommen!

Det hender av ulike årsaker at barn bytter barnehage i løpet av barnehageløpet. Det er viktig at barnet skal få en god opplevelse av overgangen, både de som slutter hos oss og starter i ny barnehage, og de som slutter i annen barnehage og starter hos oss. Barnet bør, tilpasset alder og modning, inkluderes i overgangsarbeidet i stor grad, i samarbeid med foreldrene. Det er foreldrene som avgjør hva de ønsker at skal tilrettelegges for i overgangsarbeidet, og barnehagen skal legge til rette for en god overgang basert på dette.

Rammeplanen beskriver oppstart i barnehagen, som også vil gjelde for de som bytter barnehage:

«Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære»
(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Rutinebeskrivelse for barn som bytter til Barnas Rett barnehage:

Rutine	Tidsrom	Ansvar
Følge samme rutine for barn som begynner i barnehagen for første gang: - Legge til på hjemmeside, sende ut nødvendig informasjon. - Invitere til foreldremøte for nye.	Mai/juni.	Ledelsen.
Foreldre skriver under på samtykkeskjema for å innhente informasjon fra gammel barnehage.	På foreldremøtet i juni. Deltar ikke foreldrene, ordnes dette i samme tidsrom.	Ledelsen.
Invitere barnet med foreldrene til besøksdag(er) på dagtid.	Mai/juni.	Pedleder på avdelingen barnet starter på.
Etterspørre overføring av informasjon fra gammel barnehage (hvis samtykke). Vi sender over skjema til utfylling, skjemaet sendes digitalt til oss.	Mai/juni.	Pedleder på avdelingen barnet starter på.
Tilrettelegge for en god tilvenning i samarbeid med foreldrene.	Da barnet starter.	Pedagoger på avdelingen barnet starter på.

Fylle ut opplysningsskjema med informasjon om barnet i oppstartsdagene, avholde oppstartssamtale med foreldrene hvis behov/ønske (vedlegg 6)	Oppstart.	Pedagoger på avdelingen.
--	-----------	--------------------------

Rutinebeskrivelse for barn som bytter fra Barnas Rett barnehage:

Rutine	Tidsrom	Ansvar
(Foreldre)samtale med foreldrene om evt. overføring av informasjon om barnet til ny barnehage (vedlegg nr. 7)	Mai/juni.	Pedagog på avdelingen barnet slutter på.
Overføring av informasjon til ny barnehage (hvis samtykke og behov).	Mai/juni.	Pedagog på avdeling barnet slutter på.
Markering på sommerfesten.	Mai/juni.	Styrer.

2.3. OVERGANGER INNAD I BARNEHAGEN

I Barnas Rett barnehage barnehage har vi to overganger innad i barnehagen; overgang fra småbarn-avdelingene til storbarn-avdelingene, og overgang fra storbarn-avdelingene til skolestarter-avdelingen Maurtua.

Rammeplanen sier at «overganger skjer også innad i barnehagen. Personalet skal sørge for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med barna og personalet når de bytter barnegruppe (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 32). Vi tilrettelegger for at de interne overgangene skal bli en god opplevelse og prosess for alle parter.

Fra småbarn til storbarn: Det nye storbarnslivet på Rødhette og Tyrihans.

Barna starter på Rødhette og Tyrihans i august det året de fyller 2 eller 3 år, avhengig av avdelingsorganisering det aktuelle barnehageåret. Vi flytter kun barn over til nye avdelinger ved nytt barnehage-år, ikke underveis i barnehage-året. Vi vektlegger relasjoner barna har fra småbarnsavdelingene, og prioriterer at barna skal ha med seg kjente barn fra sin avdeling der de starter. Noen ganger flytter vi hele avdelingsgruppa over på samme avdeling, mens andre ganger deler vi barna mellom de to avdelingene.

Å starte på storbarn er en viktig begivenhet for barnet, og en overgang som det knyttes mange forventninger til, både fra barn og foreldre. Foreldre kan bekymre seg over at barnet deres nå skal være på en avdeling med færre voksne og flere barn, høyere tempo og litt andre rammer enn de er vant til på småbarn. Vi erfarer at god dialog og kommunikasjon med foreldrene er viktig for å trygge de i overgangen, og for å få god informasjon om hva som venter etter sommerferien. Vi ser også at barna er klare for det nye storbarnslivet, bare de blir trygge på avdelingen og hvem de skal være sammen med der. Det sørger vi for gjennom gode rutiner for overgangen i løpet av våren.

Barnehagen er opptatt av å først og fremst tilpasse avdelingen til barna, ikke at barna skal tilpasse seg avdelingen. Derfor tilrettelegges hverdagen slik at de passer for de nye barnas alder og utvikling.

Rutinebeskrivelse for overgangen fra småbarn til storbarn:

Rutine	Tidsrom	Ansvar
Informasjon om nye avdelinger til foreldre og til avdelingene.	Så fort inntaket/nye avdelinger er ferdigstilt.	Ass. styrer.
Plan for besøksdager.	Rett etter påske.	Pedagoger på storbarn.
Hospitering til småbarn fra avdelingen barnet skal starte på.	Noen uker for besøksdager starter.	Pedagoger fra den avdelingen barnet skal over til.
Tilvenningsdager på ny avdeling, først med trygg voksen fra småbarnsavdelingen, alene da barna er klare for det.	Mai og juni. Alle skal ha minimum 6 besøksdager. Tilpasse etter behov.	Alle. Sørge for at ansatte som skal være på avdelingen til høsten er til stede hvis mulig.
Overgangsmøter mellom småbarn og storbarn (Vedlegg nr. 7).	Før personalmøte i mai.	Pedagoger på de aktuelle avdelingene, ledelsen.
Overgangssamtaler med foreldrene (Vedlegg nr. 7).	Før personalmøte i mai.	Pedagogisk leder/ barnehagelærer småbarn.
Informasjon om oppstart og tilvenning for høstens avdelinger.	Personalmøtet i mai (avdelingsmøte for nye avdelinger).	Pedagogiske ledere/ Barnehagelærere.
Foreldrekaffe med info om hverdagen på storbarn (Vedlegg nr. 2).	Juni (før sommerferien).	Pedledere på småbarn, ledelsen.
Velkomstbrev til ny avdeling (Vedlegg nr. 4).	Juni (før sommerferien).	Pedagoger.

Fra storbarn til Maurtua: Endelig røver og eldst i barnehagen!

Det siste året i barnehagen slås barna fra Rødhette og Tyrihans slås sammen til en felles skolestarter-avdeling, Maurtua. Dette er en overgang som barna gleder seg veldig til, og som henger høyt lenge før de skal starte der. Maurtua organiseres litt annerledes enn de andre avdelingene i barnehagen, ettersom de er ute hver dag året rundt. Barna venner seg fort til dette, og erfarer raskt at det er fint med ny utehverdag. Ved god dialog og veiledning med foreldrene sørger vi for en god overgang, med barnas beste som mål. Barna må også bli kjent med barnegruppa, selv om de kjenner barna fra før, enten fra naboavdeling eller egen avdeling. Det er nytt å være sammen som en felles avdeling, og denne prosessen jobbes aktivt med den første tida.

Rutinebeskrivelse for overgangen fra Rødhette og Tyrihans til Maurtua:

Rutine	Tidsrom	Ansvar
Plan for besøksdager.	Rett etter påske.	Pedagoger på storbarn og Maurtua.
Hospitering til Rødhette og Tyrihans fra avdelingen barnet skal starte på.	I løpet av våren.	Pedagoger fra den avdelingen barnet skal over til.
Tilvenningsdager på ny avdeling.	Juni. Barn som har behov for det, får individuell tilpasning med egen plan.	Alle. Sørge for at ansatte som skal være på avdelingen til høsten er til stede hvis mulig.
Overgangsmøter mellom Rødhette/Tyrihans og Maurtua.	Før personalmøte i mai.	Pedagoger på de aktuelle avdelingene, ledelsen.
Overgangssamtaler med foreldrene.	Før personalmøte i mai.	Pedagogisk leder/ barnehagelærer Rødhette og Tyrihans.
Informasjon om oppstart og tilvenning for høstens avdelinger.	Personalmøtet i mai (avdelingsmøte for nye avdelinger).	Pedagogiske ledere/ Barnehagelærere.
Foreldrekafe i tilknytning til besøksdag.	Juni (før sommerferien).	Pedleder på Maurtua.
Velkomstbrev til ny avdeling (Vedlegg nr. 5).	Juni (før sommerferien).	Pedagoger.

Informasjonsmøte om overgangen til Mautua (Vedlegg nr. 3).	Juni.	Pedagoger på Mautua.
--	-------	----------------------

2.4. OVERGANG FRA BARNEHAGE TIL SKOLE/SFO

Klar, ferdig, gå!

Etter mange år i barnehagen står barnet ovenfor kanskje livets største overgang; skolestart. På mange måter kan det siste året i barnehagen kalles overgangsåret (Thoresen & Aukland, 2020, s. 13), og man kan derfor si at overgangsprosessen starter allerede høsten barnet begynner på Mautua. Barna er ofte veldig opptatt av skolestart, og nysgjerrige på læring og mer tilrettelagte aktiviteter. Dette tilfører vi i passe mengde, mest gjennom aktiviteter på «røvergruppe-dag» én dag i uka, men også i stor grad da det er naturlig i hverdagen, og ofte tilknyttet den fri leken og barnehagens hverdagsaktiviteter. Vi er opptatt av å «være i nuet», og omfavne hverdagen til de eldste barna med mye tid til fri lek og aktiviteter som ikke nødvendigvis skal være av skoleforberedende karakter. Som rammeplanen sier, skal vi legge til rette for at «barna har med seg erfaringer, kunnskap og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon til å begynne på skolen». Vi skal også «bidra til at barna kan avslutte barnehagetiden på en god måte og møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Noe vi ser som viktig å ruste barna med i overgangen til skolen, er:

- Egenledelse.
- Selvstendighet i praktiske oppgaver som påkledning, pakke sekk, dobesøk etc.
- Erfaringsbasert læring.
- Kunne fungere i lek og samspill med andre barn og voksne.
- Kunne innordne seg regler og rutiner.
- Være nysgjerrig på læring og utvikling av ferdigheter/kunnskap.

Både barnehageloven og opplæringsloven gir forpliktende føringer for overgangen:

«Barnehagen skal samarbeide med skolen om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning, jf opplæringslova § 13-5 og friskolelova § 5-5. Samarbeidet skal bidra til at barna får en trygg og god overgang.» (barnehageloven § 2a).

«Skolen skal samarbeide med barnehagen om barna sin overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning. Samarbeidet skal bidra til at barna får ein trygg og god overgang. Skoleeigaren har hovudansvaret for samarbeidet og skal utarbeide ein plan for overgangen frå barnehage til skole og skolefritidsordning.» (opplæringsloven § 13-5).

Rammeplan for barnehager beskriver at barnehagen skal, sammen med foreldrene, tilrettelegge for en god overgang. Dette skal gjøres ved å utveksle kunnskap og

informasjon, som skal danne utgangspunkt for overgangsarbeidet både i barnehagen og på skolen. Det er viktig at barna skal oppleve overgangen som positiv, og som rammeplanen sier, glede seg til å begynne på skolen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33). En trygghetsfaktor er opplevelse av sammenheng, det vil si at barna skal erfare at ikke alt er nytt selv om de kommer til en ny arena. Sammenheng kan skapes ved at skolen bygger videre på det barnet har erfart og lært i barnehagen, slik at barnet opplever det som en reell fortsettelse av barnehagen (Nordkyn et al., 2020, s. 7). Her vil også SFO være en viktig arena for barna. SFO kan sees på som en trygg overgangsarena, der barna kjenner igjen mye av hverdagen og rutinene fra barnehagen. Barna begynner ofte på SFO et par uker før skolestart, og SFO vil derfor være barnets første del av skolestart. Det er viktig at SFO blir anerkjent og inkludert som en viktig arena i overgangsarbeidet.

Stange kommunes overordnede mål for overgangen er å:

- Sikre en trygg og god overgang fra barnehage til skole.
- Sikre tidlig innsats og skape helhet og sammenheng.
- Sikre godt tilpasset opplæring fra skolestart.
- Sikre et godt tverrfaglig samarbeid der det er behov for det.

Stange kommunes årshjul for overgang barnehage/skole:

Tidspunkt	Tiltak	Ansvar
September/oktober	Foreldremøte i barnehagen. Informasjon om overgangsrutiner og hvordan barnehagen forbereder barna til skolestart.	Styrer.
Oktober/november	Samling for rektorer og styrere.	Stab oppvekst/VFB.
Innen 1. oktober	Det meldes fra til skolen om barn som har spesialpedagogisk hjelp eller tilrettelegging etter § 37 i barnehagen. Dersom det er behov for fysisk tilrettelegging og/eller bygningsmessige endringer eller andre store utfordringer gis det beskjed innen 1. oktober 2 år før skolestart. Det gis beskjed om minoritetsspråklige barn som vil ha behov for særskilt opplæring i skolen.	Styrer.
November	Kretsvisse fellesmøter mellom barnehager/skoler - Evaluering av høstens skolestart. - Tilbakemelding fra barnehagene. - Erfaringsdeling.	Rektor innkaller.
November	Det sendes ut informasjonsskriv til kommende skolestartere.	Rektor.
Januar	Det gjøres vedtak om skoleplass.	Rektor.
Februar-april	Skolen innkaller til foreldremøte for høstens skolestartere.	Rektor.
April	Overgangsskjema og samtykkeerklæring sendes fra barnehagen til skolen.	Styrer.

Mai	Samarbeidsmøte mellom skole/sfo og barnehage med gjennomgang av overgangsskjemaene.	Rektor.
Mai	Det avholdes egne møter rundt enkeltbarn ved behov.	Styrer.
Mai/juni	Besøksdag på skolen. Barnehagebarna møter skole, sfo og faddere.	

Rutinebeskrivelse for overgangsarbeidet i Barnas Rett barnehage:

Rutine	Tidsrom	Ansvar
Foreldremøte for røverforeldre.	Møte 1: Rett før sommerferien. Møte 2: I tilknytning til barnehagens foreldremøte på høsten.	Pedagoger på Maurtua.
Kartlegging og forberedelser til overgangssamtaler (fylle ut skjema for overgang, vedlegg nr. 8).	Mars og april.	Pedagoger på Maurtua.
Overgangssamtaler med foreldrene.	April.	Pedagoger på Maurtua.
Møte skolestartere i nabobarnehagen.	Våren.	Pedagoger på Maurtua.
Overgangsmøte med skolen. (OBS: Ved skolestartere i andre kommuner, ta kontakt med skolen for å avtale informasjonsdeling).	Mai/juni.	Pedagoger på Maurtua.
Turer til skolene barna skal starte på.	Våren.	Ansatte på Maurtua.
Markering på sommerfest.	Juni.	Styrer og ansatte på Maurtua.
Evalueringsmøte av overgang (fellesmøte for skoler og barnehager).	Høst.	Styrer/styrerassistent, og pedagog(er) fra Maurtua foregående år. Skolene innkaller.

3. KVALITETSUTVIKLING I OVERGANGSARBEIDET

Det er viktig at barnehagen sørger for at overgangsarbeidet er kvalitetssikret i alle ledd. Ledelsens perspektiv og rolle for å bygge opp gode rutiner for gode overganger, og arbeidet med å sørge for ansattes fagkunnskap og kompetanse er avgjørende for at overgangsarbeidet blir gjennomført på en god måte. Overgangene må forankres i gode og forutsigbare planer, som samtidig gir muligheter for fleksibilitet. De ansatte må ha en felles forståelse og kompetanse om barns behov og voksenrollen i tilvenning og overganger (Drugli, 2023).

Foreldresamarbeidet må løftes fram, ettersom foreldrene er viktige brobyggere i overgangene, både for de som starter i barnehage for første gang, men også for barna som bytter barnehage, bytter avdeling eller starter på skolen. I tillegg må barnets perspektiv tas på alvor, samtidig som at barnehagen har en bevissthet om at hvert barns opplevelse av overgangen er unik.

Barnehagen må ha rutiner for å følge opp sårbare barn og foreldre, slik at dette blir ivare tatt raskt.

Overgangsarbeidet kan deles inn i 3 faser (Drugli, Lekhal & Buøen, 2021):

Før overgangen.

- Ansatte har et oppdatert og felles kunnskapsgrunnlag om små barns behov og om tilvenning i barnehagen (gjennomgang på personalmøte, lesing av fagstoff).
- Ledelse og pedagogiske ledere omsetter kunnskapsgrunnlaget til en gjennomtenkt plan for overgangen, både felles og avdelingsvis, og sørger for god informasjon til alle involverte (skriftlig, møter).
- Ansatte reflekterer sammen over hva som er god tilvenning for små barn, og hvorfor. Ulike meninger må løftes fram og drøftes.

Underveis.

- Barna fordeles til oppstartsdatoer etter hva som er hensiktsmessig.
- Avdelingene fordeler og organiserer ansatte og barn, slik at nye barn får gode dager i tilvenningen.

I etterkant av overgangen.

- Jobbe aktivt med å trygge barna som er nye ved bruk av overgangsobjekter, gode bringe- og hentesituasjoner, forutsigbare barnehagedager med gode rutiner og overganger, aktivt arbeid med samspillskvalitet mellom barn-voksen, relasjonsbygging mellom barn-barn og barn voksen.
- Ta tak i bekymringer rundt enkeltbarn.
- Kommunisere godt med foreldrene.

- Evaluere tilvenningen, og få fram både ansatt-, barn- og foreldreperpektivet.
- Forbedre tilvenningsplan og -rutiner til neste års tilvenning.

Mulige refleksjonsoppgaver for personalet, som kan benyttes som en del av planlegging og evaluering i tilvenning og overganger:

1. Hvilke(n) plan(er) har barnehagen for oppstart i barnehagen?
2. Hva er den faglige begrunnelsen for planen(e)?
3. Er det noe som bør endres til neste barnehageopptak, i tilfelle hva og hvorfor?
4. Hva vektlegges i tilvenningens tre ulike faser, og hvorfor?
5. Hvordan avdekker barnehagen vanskelige overganger (både for barn og foreldre), og hva gjøres?
6. Hvordan kan de ulike overgangene i barnehagen kvalitetssikres?
7. Hvordan kan små barns behov for trygghet bli godt ivaretatt i tilvenningsperioden?
8. Hvordan vurderes kvaliteten på hhv samspill rundt følelser og samspill rundt utforskning og læring på egen avdeling?
9. Hvilken støtte trenger små barn for å fungere sammen med jevnaldrende?
10. Vurder kvaliteten på den skriftlige informasjonen som gis ut til foreldrene: hva fungerer godt, og hva kan forbedres?
11. Hva mener foreldrene om informasjonen som gis ut?
12. Hvilken informasjon etterspørres fra foreldrene, og i hvilken sammenheng gjøres dette?
13. Kan rutiner for innhenting av informasjon fra foreldrene forbedres, og eventuelt hvordan?
14. Hva gjør barnehagen for å finne ut av mulige uenigheter mellom barnehage og foreldre, og hvordan kan de løses?
15. Hvordan kan foreldremøtet for nye foreldre forbedres?
16. Hva tenker barnehagen om bruk av overgangsobjekter i barnehagen, og hvorfor?
17. Hvordan kan ulike overgangsobjekter bidra til trygghet hos barn som trenger det i tilvenningsperioden?
18. Hva kan være problematisk med overgangsobjekter, og eventuelt hvordan kan barnehagen jobbe for at eventuelle utfordringer blir minst mulige?
19. Hva kjennetegner en god mottakelse av små barn i barnehagen, og en god hentesituasjon? Hva kan forbedres i barnehagens rutiner?
20. Hvordan kan barnehagen støtte barn og foreldre som trenger det, om morgenen og ettermiddagen?
21. Gå gjennom og vurder dagsrytmen i barnehagen. Er den i tråd med små barns behov? Er det noe som kan forbedres?
22. I hvilken grad er avdelingen opptatt av å være i ro i barnehagen den første tiden etter oppstart? Hvordan forklares for foreldre hvilket pedagogisk innhold barnehagen mener er bra for små barn den første tiden i barnehagen?

4. UTFORDRENDE TILVENNINGER OG OVERGANGER

Det er helt normalt at barnet kan streve i tilvenningsperioden, eller i overgang fra et miljø til et annet. Noen kan bruke lang tid på å venne seg til den nye hverdagen. Dette kan kjennetegnes ved at:

- Barnets sorg er heftig og varer lenge, barnet er vanskelig å trøste, barnet blir ofte lei seg, barnet viser få positive følelser og deltar sjelden i aktiviteter og lek, barnet viser tegn på et frakoblet tilknytningssystem ved å være passiv, trekke seg unna eller vandre rundt (Broberg, Hagström og Broberg, 2018, s. 145).

Sentralt for å hjelpe barna som strever er forståelsesfulle og tilgjengelige voksne, som er tydelige på å møte barnets følelser og behov for trygghet. Dette kan på sikt skaffe barnet verdifull livserfaring som det kan ta med seg som en styrke i senere situasjoner som oppleves vanskelig. Personalet må i samarbeid med foreldrene avtale gode tiltak for hvordan barnet kan møtes best mulig, og kommunisere tett om barnets fungering fra dag til dag. Kanskje trenger barnet at en bestemt voksen tar imot på morgenen? Kanskje trenger det kortere dager? Det kan oppleves vanskelig for begge parter at barnet ikke slår seg til ro, og det må skapes et trygt og godt samarbeidsklima mellom barnehagen og foreldrene, slik at barnets beste blir ivarettatt.

Årsaker til vanskelige overganger kan være:

- For stor forskjell mellom de to kontekstene. Barnet klarer ikke å skape sammenheng mellom arenaene.
- Mangel på kommunikasjon og samarbeid på tvers av kontekst.
- Mangel på fleksibilitet i ny kontekst. Lite tilpasning til barnet.
- For dårlige relasjoner i ny kontekst. For dårlig tilknytning, eller mangel på relasjoner med jevnaldrende for større barn.
- Sårbare barn og foreldre får ikke den støtten de trenger. Barnehagen klarer ikke å tilpasse støtten.
- Barnet blir «alene» i overgangen:
 - Blir ikke forstått og møtt på opplevelse av utrygghet.
 - Forstår ikke forventningene i ny kontekst, eks. rutiner.
 - Stress reguleres ikke.
- Barnet håndterer ikke de nye utfordringene.
- Barnet får ikke den støtten hen har behov for.
- Utfordrende livssituasjon hjemme (eks. skilsmisse, flytting, dødsfall).
- Barn i minoritetsspråklige familier. Barnehagen kan være det første møtet med en ny sosial kontekst som kulturelt og språklig skiller seg fra deres hjemmemiljø.

(Drugli, 2023; Drugli, Lekhal og Buøen, 2021, s. 72).

Det er viktig å være klar over at barnet kan vise følelser på mange ulike måter. Noe kan være vanskelig å oppdage. Barnet kan vise følelser tydelig med gråt og «klenging» på voksne, men det kan også holde følelsene inni seg og trekke seg unna voksne og barn.

Barnets uro vises ikke, men inni seg har barnet en storm av følelser. Barnet kan også vise aggressivitet og sinne som uttrykk for utrygghet og redsel. Dette kan spesielt observeres på de litt større barna som begynner i barnehagen, eller bytter barnehage.

Dersom det oppstår bekymring for et barn i tilvenningsperioden, kan følgende stikkord komme til nytte:

- Ta «magefølelsen» på alvor, ikke tenk på at «dette går sikkert over».
- Hva er det konkret som vekker bekymring?
- Er andre kollegaer også bekymret?
- Bli enige om videre strategi (pedagogisk leder og ledelse).
- Snakk med foreldrene så raskt som mulig.
 - Felles utforsking av barnets behov.
 - Fokus på muligheter.
- Legg til rette for dialog med annen barnehage, skole og sfo hvis behov.
 - Hvem kan gjøre hva videre?
- Støtt foreldrene under tilvenningen.
 - Noen foreldre trenger hjelp for å bli i stand til selv å gi barnet god støtte under tilvenningen (eks. foreldre som er utrygge selv, eller hvis det er utfordringer i samspillet mellom foreldre og barn).
- Foreldreveiledning – et mulig tiltak.
 - Hva kan barnehagen bidra med?
 - Hvilke aktuelle tiltak har kommunen?
- Vedvarer barnets utrygghet utover det barnehagen anser som normalt utfordrende, kan barnehagen, etter å ha kartlagt og observert internt, kontakte eksterne samarbeidspartnere. I Stange kommune samarbeider barnehagene blant annet med Stangehjelpa, som kan bistå med observasjon og utvikling av hensiktsmessige tiltak, eller anbefale videre henvisning til relevante instanser.

5. FAGLIGE PERSPEKTIVER

I denne delen av temaplanen kan dere lese litt om de faglige perspektivene som er relevante for tilvenninger og overganger.

Små barns behov

Tidlige erfaringer som barn gjør, legger grunnlaget for videre utvikling. Foreldrenes samspill betyr mest for hvordan de har det både her og nå og på sikt, men samtidig er barnehagen en viktig aktør for barnets utvikling. Barnehagen kan kompensere noe for mangler i hjemmemiljøet, hvis barnehagen har god kvalitet på samspill mellom barn og voksne.

Ettåringene har behov for forutsigbarhet for å føle seg trygge. Det vil si at de trenger å vite hva som skjer, hva som følger etter hverandre, og hva som forventes. Det vil ta litt tid før de erfarer dette. De trenger trygghet i gode relasjoner, og trygg tilknytning. De trenger også å få stimulert sitt behov for å utforske og lære. Barnet kan i liten grad forklares, de trenger å erfare. De kan heller ikke fortelle eller spørre, og må derfor tolkes av nære voksne. Dette stiller store krav til ansatte i barnehagen for å kunne tolke barnet riktig, ettersom barnet har ulike signaler og uttrykk. Foreldrene må derfor være gode oversettere for barnet sitt i tilvenning, frem til personalet har blitt godt kjent med barnet (Drugli, Lekhal & Buøen, 2021).

Hjernen

Hjernen til et lite barn er uferdig, og de første 2-3 leveårene utvikles hjernen raskt. Det barnet erfarer i denne perioden påvirker hjernens grunnleggende «arkitektur», og barnet trenger derfor mange gode erfaringer i denne perioden. Hjernens utvikling er styrt av et samspill mellom arv og miljø. Erfaringer er avgjørende for hvordan ulike arveanlegg kommer til uttrykk, det vil si at miljøet alltid vil ha betydning.

Små barn er disponert for samspill helt fra fødselen, og kvaliteten på samspillet vil få betydning for hjernens oppbygging. Erfaringer påvirker forbindelser mellom hjerneceller og deler av hjernen; det vil si mer bruk = bedre kvalitet.

Barn er genetisk programmert til å lære, men samtidig spiller miljøet en viktig rolle hvor for godt barnet lærer (Hart, 2016).

Hjernen utvikles «nedenfra og opp», det vil si at det som etableres tidlig, legger grunnlaget for det som etableres etterpå og den videre hjerneutviklingen. Hjernen har et stort potensial, men den trenger å bli brukt. Gjentakelser styrker forbindelser mellom hjerneceller, og lagres sterkere forbindelser i hjernen. Derfor er små barn opptatt av repetisjoner (www.developingchild.harvard.edu).

Hjernen trenger samspill som er preget av nærhet og omsorg, og hjelp til å regulere følelser, men den trenger også å stimuleres. Fysisk aktivitet er bra for hjernen, da

hjernen aktiveres av bevegelse. Hjernen trenger også pauser, dette er viktig å tenke på i barnehagen. Hvordan ser dagsplanen ut? Må man ha det så travelt? Hvor mange aktiviteter fylles dagen med? Søvn er veldig viktig for barnehjernen, ettersom det er i søvnen barnet bearbeider opplevelser og inntrykk, og det er derfor viktig at barnehagen samarbeider godt med foreldrene om at barnets søvnbehov oppfylles i løpet av døgnet (Drugli, Lekhal & Buøen, 2021).

Hjerneforskere har funnet ut at det er et spesielt samspillsmønster som fremmer tidlig hjerneutvikling. Dette kalles «serve-and-return-samspill». Samspillet starter med det som barnet er opptatt av; «barnet har serveren», omsorgspersonen følger barnet og gir en god respons og felles oppmerksomhet; man gir en «return»; det vil si fanger opp og sender tilbake. Så må man vente på barnets respons, og deretter gi ny respons. Dette foregår i en turtaking mellom den voksne og barnet. Barnehjernen trenger at en god del samspill tar utgangspunkt i barnets «serve», for det er da hjernen er skrudd på både for språkstimulering og læring (www.developingchild.harvard.edu).

Små barn har et stort behov for nære relasjoner. I de første leveårene er det den høyre hjernehalvdelen som utvikles raskest. I denne delen ligger utvikling av følelser, og tilknytning. Samspill rundt følelser skal bidra til utvikling av en god emosjonell kompetanse hos barnet. Det er viktig å hjelpe barnet å bli kjent med egne følelser ved å bekrefte, sette ord på og speile følelsene. Dette gjør at barnet også gjenkjenner følelser hos andre, og etter hvert får en kapasitet til å regulere følelser, slik at de er adekvate til ulike situasjoner. Dette er en gradvis prosess som tar lang tid i barnets utvikling. Sensitivitet og inntoning fremmer gode relasjoner og trygg tilknytning. Vi kan si at tilknytning er barnets svar på samspill med den voksne. God emosjonell inntoning med barnet vil derfor kunne sørge for en trygg tilknytning (Schoore & Schoore, 2008).

Småbarnshjernen blir raskt overveldet, og trenger regulering og hjelp ved både fysiologiske og følelsesmessige reaksjoner. Frontallappen er lite utviklet, og det er erfaringer som bygger den. Ettåringen overveldes fort av mange nye inntrykk, og kan også blir overveldet av sine egne sterke følelser. Vi kan si at det «går en alarm» i barnets hjerne ved separasjon fra foreldrene. Dette er en ur-biologisk reaksjon, som gjør at barnet reagerer instinktivt negativt da omsorgspersonene går fra dem. Det må barnehagepersonalet ha respekt for. Generelt trenger barn støtte fra voksne til regulering da man ikke har det helt greit, da dette fremmer kapasiteten til selvregulering. Denne utviklingen fram til selvregulering skjer i nære relasjoner, og barnehagepersonalet trenger å bli kjent med barnet for å fungere som en god regulator (Hart, 2016).

Trygg tilknytning

Trygg tilknytning er en viktig prosess som skjer i tilvenning. Tilknytning skjer i nære og varige relasjoner, først og fremst med foreldrene, men etter hvert også med personalet.

Barnet viser ulik tilknytningsatferd for å kjede tilknytningsbehovet sitt til sine sekundære tilknytningspersoner i barnehagen (Drugli, Lekhal & Buøen, 2021).

Hva er tilknytning?

Tilknytning handler både om at barn kjenner nærhet og trygghet til voksne rundt seg, og at de får hjelp med vanskelige følelser og støtte i utforsking og lek. Barnets sosiale og følelsesmessige evner utvikles ved at barnet knytter seg til stabile og sensitive voksne.

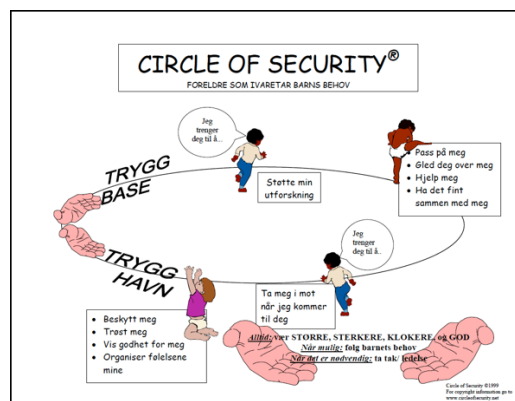
Alle barn har to ulike behov, som henger tett sammen, men samtidig går hver sin vei.

Begge disse funksjonene må fungere for at barnets trygge tilknytning skal etableres:

- Tilknytning: barnets avhengighet og behov for beskyttelse og omsorg.
- Utforsking: barnets selvstendighet og behov for å undersøke og mestre verden.

Dette kan illustreres gjennom Trygghetssirkelen (på engelsk Circle of security).

Trygghetssirkelen kan brukes aktivt i tilvenning, også sammen med foreldrene. Den blir et kart for hvordan barnet har det. Hvor er barnet i tilknytningsprosessen? Hva trenger barnet akkurat nå av støtte?

Nedre del av sirkelen: Barnets avhengighet og beskyttelsesbehov; tilknytningsbehovet.

- Trygg havn betyr nær og trygg voksen som barnet kan få hjelp, trøst og nærhet hos når tilknytningsbehovet er slått på (det vil si at barnet er engstelig, sliten eller lei seg, eller at det trenger nærhet og bekreftelse gjennom følelsesmessig påfyll).

Øvre del av sirkelen: Barnets selvstendighet og utforskertrang; barnets behov for å erobre og mestre verden. Barnet har en naturlig driv for utforskning og læring; og dette kan brukes som et utgangspunkt for kontakt i tilvenning ved å ha felles fokus rundt leker.

- Trygg base betyr at den voksne er der i barnets utforsking.

«Barnets hjerne er en lampe, tilknytning er at kontakten settes i» (Siegel). Sitatet illustrerer hvor viktig tilknytning er for barnets fungering og utvikling (Brandtzæg, Torsteinsen og Øiestad, 2013, s. 15-19).

Trygghet skapes når man blir forstått innenfra...

- Ettersom barnets hjerne ikke er ferdig utviklet, har det manglende evne til å forstå seg selv og verden rundt seg. Voksne som skal skape trygghet for barn i barnehage, må derfor jobbe for å forstå hva barn føler og trenger, det vil si at de trenger å bli forstått innenfra (s. 24).

...samtidig som man som voksen må se seg selv utenfra!

- Gjennom å tenke over hvordan vår atferd påvirker barnet, kan vi utvikle oss i retning av å bli stadig bedre og mer mentaliserende omsorgspersoner. (Brandtzæg, Torsteinsen og Øiestad, 2013, s. 39).

Bruk av overgangsobjekter vil kunne hjelpe barnets trygghet i en overgang (Winnicott, 1971). I tilvenningen vil overgangsobjektet kunne bidra til å skape en symbolsk forbindelse mellom barnet og foreldrene i barnets hukommelse (Drugli, Lekhal og Buøen, 2021, s. 37). Dette kan være et kosedyr og smokk som barnet forbinder med hvile, men også en bok eller leke som gjør at barnet binder sammen hjemme og barnehage. Objektet i seg selv er ikke viktig, men hva det representerer for barnet (s. 38). Barn kan i hele barnehageløpet ha nytte av å bruke overgangsobjekter. Overgangsobjekter kan også brukes i overgang mellom avdelinger, eller i overgang mellom barnehage og skole. Dette kan være en kjent sang eller regle, at kjente ansatte blir med over til ny avdeling, eller at barnet kjenner igjen hvordan ulike rutiner organiseres.

Forskning på tilvenning viser at det finnes 2 sett med holdninger til tilvenningsperioden:

1. Ansatte som tenker at barna bør venne seg til at de skal være alene i barnehagen. Bruker begreper som «det er bedre å rive av plasteret fort», og mener at blir man der lenge som foreldre, blir barna forvirret.
2. Ansatte som mener at barna trenger tid for å bli trygge, og den tryggheten må de få gjennom tilvenningsprosessen. barnehagen skal være et godt sted å være, og ikke forbindes med separasjonen.

(Drugli m.fl., 2017).

Barn drar nytte av forbindelser mellom hjem og barnehage i sin tilvenningsprosess (Bronfenbrenner). Dette vil si at foreldre og ansatte er sammen i barnehagen, og dette kan kalles «The caring triangle»: barn – foreldre – ansatte. Barnet bør ikke være sammen med ansatte alene før det har blitt godt kjent med minst en av de ansatte. Det er derfor viktig at de ansatte investerer mye tid i å bli godt kjent med barnet mens foreldrene er der, hvor foreldrene fungerer som trygg base for barnet i sin utforsking av den nye relasjonen. Da får barnet hjelp til å kjede relasjonen til de ansatte. Barnet vil som oftest alltid knytte seg mest til en spesiell ansatt, og denne prosessen bør anerkjennes. Barnet klarer ikke å knytte seg til flere samtidig, men det er viktig at andre ansatte kobler seg på etter hvert (ikke samtidig). Da vil den ansatte som barnet knyttet seg til først fungere som en trygg base for at barnet skal utforske relasjonen til de andre ansatte, akkurat slik foreldrene var trygg base i tilvenningen.

KJØREREGEL FOR VOKSENROLLEN UT FRA BARNETS BEHOV:

Alltid: Vær større, sterkere, klokere og god.

- Større: Ta grep, organisere, planlegge, forberede og ha kontroll over situasjonen.
- Sterkere: Sterkere enn barna følelsesmessig sett, det vil si tåle barnets følelser og reaksjoner uansett.
- Klokere: Forklare barn hva som skjer på en måte som de ikke klarer selv ennå, spesielt emosjonelt. Barnet får utvidede forklaringer på reaksjonene sine, slik at de blir mer kjent med seg selv og sine egne følelser. Det betyr også å balansere større og sterkere og samtidig beholde godheten.
- God: Å ha godhet for barn vil kunne si å kunne sette grenser, si noe og ta tak på en god måte, uten at barnet blir skremt eller redd. Barn samarbeider med oss på ekte vis om de kjenner at det er godt å være sammen med oss. Når du bevarer godheten ovenfor barnet, også i situasjoner hvor du må ta tak og sette grenser, styrkes barnets verdighet og selvfølelse på en grunnleggende måte.

Når det er mulig: Følg barnets behov.

- Vurdere hva som er verdt å styre og bestemme for barnet. Følg om mulig barnets behov ved å anerkjenn barnets initiativ.

Når det er nødvendig: Ta tak/ledelse.

- De voksne har forståelse for når de må ta ledelsen, sette grenser, opprettholde ro og rutiner, og for å sikre barnets fysiske og psykiske trygghet. Dette må gjøres med godhet, uten at barnet blir redd og krenket.

(Brandtzæg, Torsteinsen og Øiestad, 2013, s. 40-45).

Stabilitet og væremåte hos de ansatte er sentralt for hvordan barn knytter seg til de ansatte. Barn knytter seg til en og en ansatt, og kan ha ulike tilknytningsmønstre til ulike voksne. Alle trenger minst 1 tilknytningsperson for å ha det bra i barnehagen. Andre relasjoner kan dekke andre behov, og betyr også noe i lek, læring og aktiviteter.

Trygg tilknytning er særlig beskyttende for barn som har utrygg tilknytning hjemme.

Hva fremmer tilknytning:

- Forutsigbare rammer og rutiner. God dagsrytme.
- Ansatte sin positive inntoning til barnets følelser, det vil si forstå og inntone.
- Småbarna trenger gode en-til-en-relasjoner.
- Eldre barn: her kan man ha en mer gruppebasert sensitivitet, det vil si at tilknytning skjer mer på gruppenivå.

Barnets følelser

Hvordan møte små barns følelser:

1. Oppdag barnets følelse – også svake følelsesuttrykk.
2. Se på følelsen som en mulighet for kontakt, nærhet og læring. Gjelder også vanskelige følelser.
3. Vær til stede og del barnets følelse – vis at du som voksen tåler og aksepterer alle typer følelser. Gjelder også når barnets atferd må stoppes («Jeg skjønner at du er sint nå, men det er ikke lov å bite»).

4. Sett navn på barnets følelse. Positive følelser blir forsterket, vanskelige følelser blir dempet.

(Gottmann & Thuen, 2018).

Barn viser følelser ulikt:

- Noen barn har tydelige uttrykk og er enkle å forstå. For eksempel når de er glade, lei seg, engstelige, sinte.
- Andre barn har svake og utydelige uttrykk.
- Noen barn har villedende uttrykk – det vil si at de ikke viser sin egentlige følelse. For eksempel kan de vise sinne eller late som ingenting når de egentlig er lei seg.

Små barn trenger at både foreldre og ansatte tolker deres uttrykk, ved å spørre seg om:

- Hvilke følelser viser barnet?
- Hvilken følelse kan ligge bak barnets atferd?
- Hvordan kan barnets følelse bli møtt?

Sensitive voksne

Sensitivitet kan kalles et kjerneelement da positive relasjoner og trygg tilknytning dannes, og betyr å kunne ta barnets perspektiv og bidrag i samspillet på alvor. Barnet skal føle seg forstått og godt ivaretatt (Drugli, Lekhal og Buøen, 2021, s. 32).

Etter at tilvenningsperioden med foreldrene til stede er ferdig, er det viktig at barnet blir godt tatt imot på morgenen. Gode bringesituasjoner som styrker emosjonell relasjonsetablering, som vil si at den ansatte på en sensitiv og tilpasset måte etablerer kontakt med barnet, handler om følgende:

- Å være til stede i nuet.
- Å berøre barnet.
- Å bruke barnets navn.
- Å ha blikk-kontakt.
- Å følge barnets initiativ.
- Å være i barnehøyde.
- Å stå til rådighet for barnet.
- Å være bevisst på egen væremåte og mimikk.
- Å være i mottakelsesprosessen med barnet så lenge som mulig.

(Drugli, Lekhal og Buøen, 2021, s. 111).

Toleransevinduet og regulering av følelser:

Toleransevinduet er en modell som brukes for å beskrive barnets aktiveringstilstand. Sonen for optimal aktiveringstilstand ligger «midt på», det vil si innenfor toleransevinduet (Siegel, 2012). Toleransevinduet er ulikt fra barn til barn, og avhenger av tidligere erfaringer, utviklingsnivå, følelsmessig tilstand og situasjon. På godt norsk kan vi kalle toleransevinduet barnets «lunte». Hvordan voksne sørger for å hjelpe barn

tilbake til toleransevinduet, har betydning for hvordan barnet utvikler evnen til å regulere sine egne følelser etter hvert.

Når mennesker befinner seg i «flytsonen», det vil si i sonen for optimal aktivering (innenfor toleransevinduet), mestrer vi å ta imot ny læring og informasjon, vi kan være oppmerksomt til stede i situasjoner og i samspill med andre rundt oss.

Overaktivering (hyperaktivering): Vi har høy puls, raskere pust og stram muskulatur. Vi kan føle uro og rastløshet, impulsivitet, vaksomhet, irritabilitet og sinne.

Underaktivering (hypoaktivering): Vi har redusert puls, langsommere pust og slapp muskulatur. Kroppen går i en slags dvaletilstand, og vi kan føle tomhet, nummenhet, handlingslammelse og «frakobling», eller ha en følelse av å være på siden av oss selv.

Utvikling av barnets eget reguleringssystem er blant annet avhengig av hvordan barnets følelses- og atferdsmessige reaksjoner møtes av barnets omsorgspersoner de første leveår, det vil si hvordan barnet gis reguleringsstøtte.

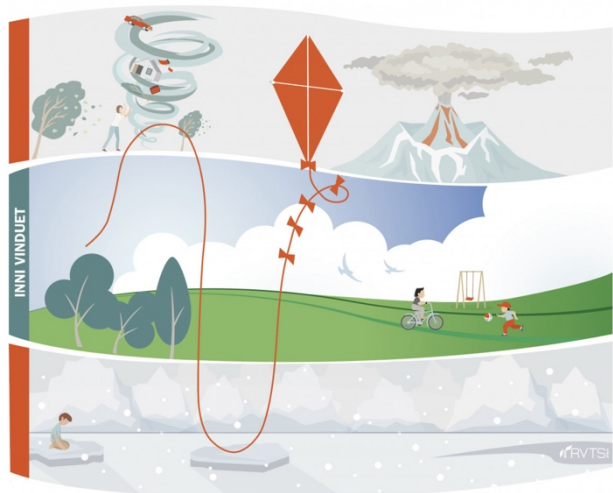
- Den voksne er lydhør og forstår barnets behov og forsøker å etterkomme disse.
- Barnets kroppslige og følelsesmessige tilstander forsøkes regulert tilbake til en optimal aktivering, eller tilbake i toleransevinduet.

God reguleringsstøtte investerer i utviklingen av barnets reguleringsmekanisme, slik at barnet etter hvert mestrer å hjelpe seg selv tilbake til toleransevinduet. Barnet lager «mentale skjemaer» av dette. Dette er ferdigheter som er viktige for menneskets evne til å håndtere stress senere i livet (Peters & Juveli, 2020).

«Forstå hvordan det er inni meg når jeg er ute av meg!»

I stedet for å si «ikke gråt mer», eller «dette er ikke noe å gråte for», kan du si:

- ♥ Det er helt greit å være lei seg.
- ♥ Dette var vondt for deg.
- ♥ Jeg er her for deg.
- ♥ Fortell meg hva som skjedde.
- ♥ Jeg forstår.
- ♥ Jeg lytter.
- ♥ Det var skikkelig skummelt/trist etc.
- ♥ Jeg skal hjelpe deg å finne ut av det.
- ♥ Det føles ikke rettferdig.
- ♥ Jeg forstår at du trenger litt tid/rom for deg selv. Jeg er her for deg, og jeg holder meg i nærheten så du kan finne meg når du er klar (for eldre barn).

6. LITTERATURLISTE OG ANBEFALT LITTERATUR

Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra - hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Kommuneforlaget.

Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.

Brooker, L. (2008). *Supporting transitions in the early years*. Open University Press.

Centre on the Developing Child: om hjernen. <http://www.developingchild.harvard.edu/>

Drugli, M.B. (2017). *Liten i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.

Drugli, M.B., Solheim, E. & Berg-Nielsen, T.S. (2017). *Liten kan bli sliten - en norsk studie av stress blant de yngste barna*. Første Steg 1/2017.
<https://utdanningsforskning.no/artikler/2017/liten-kan-bli-sliten/>

Drugli, M.B., Lekhal, R. & Buøen, E.S. (2020). *Tilvenning og foreldresamarbeid*. Cappelen Damm Akademisk.

Drugli, M.B. (2023). Overgang fra hjem til barnehage - en prosess i tre faser.
<https://www.barnehage.no/overgang-fra-hjem-til-barnehage-en-prosess-i-tre-faser/247238>

Gottmann, J.M. & Thuen, F. (2018). *Hva er det jeg føler?* Panta forlag.

Hart, S. (2016). *Den følsomme hjernen*. Gyldendal Akademisk.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>

Norkyn, A., Andersen, H. I. M. & Hansen, B. A. (2020). Overgang fra barnehage til skole. *Psykologi i kommunen*, 5(2020).

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/overgangen-fra-barnehage-til-skole/>

Opplæringslova. (2022). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-2022-06-17-68). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Peters, N. & Juveli, A. (2020). Psykisk helse i barnehagen. Fagbokforlaget.

R-BUP: Samleside om å møte barnets følelser: <https://rbup.instructure.com/courses/481>

RVTS: Toleransevinduet. <https://rvtssor.no/aktuelt/402/toleransevinduet-for-barn/>

Schore, J.R. & Schore, A.N. (2008). Modern attachment theory: The central role of affect regulation in development and treatment. *Clinical Social Work journal*, 36(1), 9-20.

Siegel, D.J. (2012). *Developing mind. How relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are*. Guilford Press.

Samleside til prosjektet «Liten og ny i barnehagen» i Trondheim kommune:
<https://www.ntnu.no/rkbu/litenogny>

Thoresen, T. I. & Aukland, S. (2020). *Eldst i barnehagen og yngst i skolen: om lek, læring og overganger*. Cappelen Damm Akademisk.

VEDLEGG

- Vedlegg 1: Agenda foreldremøte for nye barn/foreldre.
- Vedlegg 2: Agenda foreldremøte/foreldrekaffe for overgang til storbarnsavdelingene.
- Vedlegg 3: Agenda foreldremøte for overgang til Maurtua.
- Vedlegg 4: Velkomstskriv for overgang til storbarnsavdelingene.
- Vedlegg 5: Velkomstskriv for overgang til skolestarter-avdeling.
- Vedlegg 6: Skjema for oppstart i barnehagen.
- Vedlegg 7: Skjema for overgang mellom avdelinger og ved overgang til annen barnehage.
- Vedlegg 8: Skjema for overgang barnehage-skole.

VEDLEGG 1

AGENDA FORELDREMØTE FOR NYE BARN/FORELDRE

5. Presentasjon av barnehagen (overordnede forhold ved barnehagens drift).
6. Organisering av avdelinger (barnegrupper og personale).
7. Gjennomgang av tilvenningspraksisen vår og hva det kan være fint å vite før oppstart (oppstart, infoflyt, barnets beste, tilvenningsreaksjoner, tips i tilvenning).
8. Foreldresamarbeid.
9. Kort om satsningsområdene til høsten.
10. Samtale med pedagog på avdelingen om plan for oppstart.
11. Omvisning i barnehagen og på avdelingen hvis behov.

AGENDA FORELDREMØTE/FORELDREKAFFE FOR OVERGANG TIL STORBARNSAVDELINGENE

Overgangen til storbarn – hva kan dere vente dere?

Målet med foreldrekaffen er at dere som foreldre skal være mest mulig forberedt til livet på storbarn, og at dere også skal kunne forberede barna deres på en god måte, slik at det oppleves trygt og forutsigbart. Storbarn har erfaring med at foreldrene kan bli litt tatt på senga over oppstarten til storbarn.

Rammene og livet på storbarn:

- Antall ansatte og barn på hver avdeling.
- Vaktsystem: 7-12.30 for pedagoger/14.30 for andre, 8-15.30, 9-16.30. Det vil si lavere voksensetetthet og lengre tid morgen og ettermiddag hvor 1 voksen er alene med hele barnegruppa.
- Lunsj ca 11.30, frukt ca 14.30. Frokostrutiner utfra hva som passer avdelingens logistikk.
- RH og TH opererer i stor grad som en felles avdeling.
- Felles foreldresamarbeid: dere kan derfor oppleve at ansatte fra nabo-avdeling gir tilbakemeldinger i henting, eller tar imot på morgenen i større grad enn dere er vant til fra småbarn. Dere kan også oppleve at ansatte ikke alltid har tid til å snakke så lenge med dere som dere er vant til på småbarn, men de gjør så godt de kan. Ta opp igjen praten dagen etter pr telefon eller i levering, eller send en sms til avdelingen hvis det er noe dere opplever at ikke blir kommunisert godt nok.
- Felles turer, utefrokoster, prosjekter etc.
- Mini-Maurtua: utegruppe hvor barna 3-deles på tvers. Stort sett fra 9 og til en stund etter lunsj, ut fra hvordan bemanningen ser ut den dagen.
- Vikarer til høsten er I tillegg kommer det studenter i ulike bolker fra høgskolen, som er verdifulle bidragsytere bemanningsmessig, i tillegg til alt de bidrar med i forbindelse med studentoppgaver.

Vikarer blir synligere på storbarn, fordi det er færre ansatte på avdelingen.

- Storbarn tilrettelegger for mye frilek og mye utetid, slik dere er vant til fra småbarn.

De første dagene:

- Skal barna tilvennes på nytt? Nei, de er allerede tilvent i august ved at de har gjennomført mange besøksdager nå i mai og juni, så det bruker ikke å være behov for at dere er der noe lengre enn i en vanlig levering. Barna er nå godt kjent med de ansatte som skal jobbe på storbarn. Lever som vanlig, og vis trygghet ovenfor barnet. Endringer blir at det er dere foreldre som leverer, ikke vi ansatte. Det kan komme noen tårer.. Mange barn har faste «leveringsritualer» med dere foreldre, som nå blir borte. Det kan være litt uvant. På storbarn er det stas å kunne vinke i døra/vinduet, og barnet får hjelp av en voksen hvis hen blir lei seg. På morgenen kan det oppleves litt hektisk å levere, men de ansatte er godt vant til dette.
- De tre første dagene i nytt barnehage-år, ønsker storbarn at dere leverer etter 8. Dette sikrer at det er to ansatte på avdelingen, og større muligheter for å støtte og trøste barna som trenger det.
- Kan barna ha fulle dager den første tida? Her gjør dere som dere føler er riktig for barnet deres. Det er ikke en forventning fra oss om kortere dager, men barna blir erfaringsmessig mer slitne den første tida på storbarn. Det kan være godt å ikke bli hentet alt for sent hvis dere har muligheten. Det er mye inntrykk, høyere tempo, flere å forholde seg til, og det er slitsomt å strekke seg etter de eldre i leken. Fra å være eldst før ferien er de nå yngst, og dette krever mye energi. Noen kan ha behov for en liten hvil i løpet av dagen, og mange tar denne til frukt da de setter seg ned og kjenner at det siger på 😊 Kommuniser med de ansatte på storbarn hvis dere lurte på noe rundt dette.
- Kan barna fortsette å sove da de starter på storbarn? Ja, dette tilpasser avdelingen etter barnas behov. Vi følger prinsippet at det i hovedsak er avdelingen som skal tilpasse seg barna, ikke barna som skal tilpasse seg avdelingen. De sover i hengekøyer eller vogner, eller inne på sofaen.

Lurt å gjøre i sommerferien:

- Snakk varmt om storbarn! Ikke bli fristet til å si; «nå som du begynner på storbarn snart, så må du...» Overgangen skal være positiv for barnet, og det skal ikke kjennes ut som at man må blir så veldig stor over sommerferien.
- Se på bilder og snakk om de som allerede er på storbarn av barn og voksne. Det får dere på skrivet vi deler ut i dag.
- Øv på å gå på do! Barna trenger ikke å ha sluttet med bleie, men det er deres ansvar å tilrettelegge, motivere og gi de den «lille dytten» framover mot bleieslutt. Skal være lystbetont, så ikke press de til noe de ikke er klare for.
- La de ha med seg tursekk på turer dere skal på, og øv på å bære egen sekk! Den trenger ikke være tung, men fint å kjenne litt på dette. De er vant til å øve litt på dette i barnehagen også.
- Øv på at barna kle av og på seg selv! Med færre voksne og flere barn på avdelingen, er det også færre hender som kan hjelpe. Det er fint å starte på storbarn og kjenne at man mestrer mye av- og påkledning selv. Så her må dere senke servicenivået litt 😊

AGENDA FORELDREMØTE VED OVERGANG TIL SKOLESTARTER-AVDELING

Mål: Avklare forventninger og informere om livet på Maurtua.

Punkter som gjennomgås:

- Fokus i oppstart: bli kjent med hverandre, med området, finne sin plass i gruppa. Overgang og tilvenning tar ulik tid fra barn til barn.
 - Ulike personligheter; egne måter å håndtere nye ting og utfordringer på.
 - Inkluderende fellesskap hvor alle har et ansvar; barn, ansatte, foreldre.
- Forventninger rundt dette.
- Informasjon om oppmøte og levering på morgenen.
 - Informasjon om Skrivedans.
 - Informasjon om termos-praksis og tursekk.
 - Informasjon om klær.
 - Øve på å holde orden på sitt eget utstyr.
 - Informasjonsflyt.
 - Deling i smågrupper.
 - Foreldresamarbeid rundt uteliv og utetid. Holdningsarbeid.

VELKOMSTSKRIV FOR OVERGANG TIL STORBARNSAVDELINGENE

VELKOMMEN TIL RØDHETTE OG TYRIHANS

.....

En epoke er over, enten du skal slutte på småbarn eller du kommer som ny fra en annen barnehage, så skal det nå banes en ny vei. Sammen skal vi bli godt kjent med hverandre, ta oss god tid og skape trygghet for deg og dine foreldre. Hvor lang tid en overgang tar er ulikt, og vi tilpasser det for hvert enkelt barn.

Livet på storbarn:

Rødhette og Tyrihans er X barn og X voksne på hver avdeling, så til sammen er vi på storbarn en god gjeng på X barn. Hver dag går en voksen ut med X barn til utegruppa vår - Mini Murtua. Mini Murtua er et samarbeid mellom Rødhette og Tyrihans. Dette gjør at barna vil være i en gruppe på X i barnehagens kjernetid. En ordning vi er veldig godt fornøyde og har gode erfaringer med.

Hverdagen vår på storbarn oppleves ofte som mer «hektisk» enn på småbarn. Det er et høyere tempo på barna, og det kan være mer støy enn på småbarn.

Våre erfaringer er at dette er noe barna vender seg raskt til, og raskt blir en del av.

En annen faktor dere vil legge merke til er voksen tettheten. På storbarn er det en voksen per avdeling mellom 7 og 8, og mellom 15.30-16.30.

Dette vil vi si mer om på høstens foreldremøte.

Det er både skummelt og fint å bli stor, og å være størst på småbarn er tryggere enn å være minst på storbarn. Båndene mellom 3 og 4 åringer dannes over tid, og 4 åringer som oppleves som veldig store er plutselig en god lekekamerat og hjelper.

Hva er lurt å øve på?

- Å kle på seg selv
- Å gå på do
- Å gå på tur med sekk på ryggen

Og HUSK det er mange barn på storbarn som bruker bleie og som trenger å hvile på dagen! Ikke stress i gang noe barnet ikke er klart for, vi tilrettelegger dagen etter barnas behov, og har fast hviletid til lunsj og frukt hver dag.

Har dere spørsmål angående oppstart på ny avdeling,

ta kontakt med oss,

Så finner vi en god løsning sammen.

Sitat fra en 4 åring på Tyrihans i uteleken:

«Nå ble verdens beste dag, enda bedre!»,

og med det som utgangspunkt skal vi sammen skape de beste barnehagedagene for deres lille sjarmtroll, som vi gleder oss til å få bli kjent med!

Her er et bilde av 4 åringene på Tyrihans;

Her er vi voksne som skal være med deg på Tyrihans;

Her er et bilde av 4 åringene på Rødhette;

Her er vi voksne som skal være med deg på Rødhette;

VÍ GLEDER OSS TIL Å LEKE MED DEG!

Sammen skal vi skape trygge og gode dager, fylt av magiske øyeblikk!

Ví gleder oss veldig!

«Barneskritt - hvor går du hen? Vi blir med!»

Hilsen TYRIHANS og RØDHETTE

*Nytt barnehageår
starter X. Det er
fortsatt ferieavvikling
for ansatte da, men
det vil være kjente
ansikter å se. Barna
har tilvenning mandag,
tirsdag og onsdag med
oppstart etter kl
0800*

VELKOMSTSKRIV FOR OVERGANG TIL SKOLESTARTER-AVDELING

VELKOMMEN TIL MAURTUA

Mangt skal vi møte- og mangt skal vi mestre. Dagen i dag- den kan bli vår beste dag! Sammen skal vi gi hverandre trygghet for å mestre!

Det er snart sommerferie og etter sommerferien gleder vi oss til å ta imot en ny gjeng skolestartere. Vi har hilst litt på hverandre og barna har vært mye sammen på Tyrihans og Rødhette og Mini-Maurtua. Det er et godt grunnlag for overgangen til Maurtua.

Vi inviterer til et foreldremøte rett før sommerferien, X Juni kl. X. Hvor vi vil snakke om livet på Maurtua og forventninger- alt fra varmt drikke på termos til egenledelse. Slik at vi sammen finner «veien» til en god barnehagedag for barna, foreldre og ansatte. Det vil også bli et foreldremøte som vanlig, litt senere på høsten.

X juni skal barna deres få en hel dag på Maurtua, sammen med oss som de skal være sammen med til høsten. Det betyr at dere skal levere og hente barnet i hytta. Vi skal ha kaffen klar, for har dere tid til en kaffe og litt prat med oss er det veldig hyggelig, kanskje dere lurar på en hel masse også-som dere kan få svare på.

Vi gleder oss til å ut på eventyr med barna deres!

Hilsen

X

VEDLEGG 6

SKJEMA FOR OPPSTART I BARNEHAGEN

Navn og avdeling	
Samtalepunkter	Opplysninger
Tilvenningen	
Barnets personlighet og reaksjonsmønster	
Barnets rutiner og vaner	
Hva liker barnet å gjøre – ikke gjøre?	
Viktige opplysninger i barnets liv	
Allergier	
Familiesituasjon	
Utfordringer i forhold til motorikk, språk, sosialt?	
Forventnings-avklaring	
Annet	

VEDLEGG 7

**SKJEMA VED OVERGANG MELLOM AVDELINGER
OG VED OVERGANG TIL ANNEN BARNEHAGE**

Benyttes til foreldresamtaler med overgang som tema, samt overgangsmøter internt i barnehagen.
OBS: Skjemaet skal lastes opp til barnets mappe på Kidplan.

Navn	
Dato	
Til stede	

Mål og hensikt med samtalen:

- Avklare med foreldrene hva ny avdeling trenger å vite om barnet for at barnet skal få en best mulig overgang.
- Skape trygghet og forutsigbarhet for foreldrene i overgangen.

Barnets fungering og trivsel på besøksdager (hvis gjennomført)	
Trivsel i bhg, trygghet i ulike situasjoner, selvfølelse, sosial kompetanse (samspill og relasjoner)	
Følelsesregulering og toleransevindu	
Viktige helseopplysninger	
Barnet i rutinesituasjoner Selvtendighetstrening og egenledelse	
Interesser/ ressurser/styrker	
Individuelle hensyn og behov som må tilrettelegges for	

Familiesituasjon og foreldresamarbeid	
Utfordringer som avd. har jobbet med	
Andre opplysninger som er viktige å vite for ny avdeling	
Evt. spørsmål fra foreldrene	

SKJEMA FOR OVERGANG BARNEHAGE-SKOLE

OVERGANGSSKJEMA MELLOM BARNEHAGE OG BARNESKOLE

Våren: _____

Barnets navn: _____

Født: _____

Barnehage: _____

Avdeling: _____

A. Barnets sterke sider og eventuelle utviklingsområder:

Faglig og skolemessig motivasjon

Språkutvikling, matematiske begreper. Kartleggingsresultater.

Sosialt samspill (med for eksempel jevnaldrende, voksne)

Selvstendighet (i for eksempel påkledning - og toalettsituasjon, i lek og læringsaktivitet, i å forstå beskjeder og motta instruksjoner)

B. Annen viktig informasjon om barnet (For eksempel minoritetsspråklig barns behov, PP-tjenesten, sykdommer/allergi)

Sett strek over det som ikke passer for deg:

Jeg samtykker/samtykker ikke til at informasjonen nedtegnet på dette skjemaet, samt vedlagte kartleggingsresultater overføres fra

_____ barnehage til _____ barnehage/ barneskole

Eventuelle vedlegg _____

Dato:

Pedagogens navn og underskrift
underskrift

Foreldre/foresattes navn og

Kopi til foreldre/foresatte